

1970'lerin sonlarından bu yana Afganların, Afganistan içinden ve Afganistan'dan sürekli hareketinde güvenlik, çatışma, siyasi ve ekonomik faktörlerin karışımı etkili olmuştur. 2019'un sonunda, yaklaşık 2,6 milyon Afgan ülke içinde yerinden edilirken, yaklaşık 2,7 milyon Afgan ise mülteci konumundaydı ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) yetkisi altında dünyanın en uzun süredir yerinden edilmiş ve mülksüz kalmış nüfusunu temsil etmekte.

Türkiye, onlarca yıldır, ülkede kayıtlı en büyük ikinci mülteci ve sığınmacı grubunu oluşturan yüz binlerce Afgan mültecinin ev sahibi olan bir ülke ve transit merkezi olmuştur. 2018'de Türkiye, düzensiz gelişlerde önemli bir artış yaşadı (yasal belgelere sahip olmayanlar) ve Afgan vatandaşlar, yeni düzensiz gelişlerin en büyük grubunu oluşturdu. 2019 yılında Afgan gelişleri iki katına çıktı ve yeni gelenlerin en büyük ulusal grubu olarak kaldılar.

Bu artışla harekete geçen MMC, **Türkiye'ye gelen Afganların göç deneyimlerinin daha iyi anlaşılmasını amaçlayan** bir çalışma başlattı. Çalışma, Afgan göçünün arkasındaki temel itici güçleri ana hatlarıyla belirtmekte ve Türkiye'de kalma veya ilerlemeye devam etme kararları gibi kısa ve uzun vadeli niyetleri etkileyen faktörleri incelemektedir. Ayrıca, yasal ve sosyo-ekonomik faktörleri şekillendiren politika çerçevesine odaklanırken, karşılaştıkları güvenlik açıklarını ve koruma zorluklarını vurgulayarak Afganların Türkiye'deki yaşam koşullarını da detaylandırmaktadır.

Metodolojik yaklaşım, literatür taramasını yanı sıra altı ilde (Van, Erzurum, Adana, Konya, İzmir ve İstanbul) saha çalışmasını kapsamaktadır. Her bir bölgede araştırma ekibi, Afgan mülteciler ve göçmenlerle anketler¹, derinlemesine görüşmeler (DG'ler) ve odak

grup görüşmeleri (OGG'ler) gerçekleştirerek, ilaveten ilgili il müdürlükleri, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile kilit bilgilendirici görüşmeleri² (KBG'ler) yaparak eş zamanlı olarak nicel ve nitel veriler topladı. Saha çalışmasından sonra veriler uzman görüşmeleri ile analiz edilmiş ve doğrulanmıştır. Kasım 2019'dan Ocak 2020'ye kadar araştırma ekibi 341 anket, 27 derinlemesine görüşme, toplam 69 katılımcıyla 9 odak grup görüşmesi ve 28 kilit bilgilendirici görüşmesi gerçekleştirdi.³

Çalışmanın bulguları Türkiye'de görüşme yapılan Afganistanlıların çoğunluğunun düzensiz bir şekilde gelen genç erkekler olduğunu ortaya koymuştur. Bu grup, genel hatlarıyla şiddet, ekonomik imkanların eksikliği ve temel hak ve özgürlüklere erişim sıkıntıları ile yolculuğa çıkma kararı almıştır. Birçok kadın için de, hane içi şiddet, cinsel istismar, sözlü ve fiziksel tehditler ve zorla evlendirilme baskısı göç seyahatlerinin başat sebepleri olmuştur. Türkiye'ye gelme sebepleri arasında aile üyeleriyle bir araya gelme, kolay ve çabuk sığınma talebinde bulunma, ekonomik imkanlar ve daha iyi yaşam koşulları yer almaktadır. Saha çalışması sırasında görüşmecilerin çoğunun ya Türkiye içerisinde ya da Türkiye'den gitmeye yönelik hareket halinde oldukları gözlemlenmiştir. Türkiye'den gitmeye yönelik plan yapanlar arasında, güvenli, misafirperver ve daha iyi yaşam koşullarının sağlandığı bir ortam olduğu sürece herhangi bir ülke tercihi bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların neredeyse tamamı, İran ve Pakistan üzerinden parçalı bir seyahat tecrübesi yaşadığını, ancak seyahat öncesi çoğunluğu yolculuk rotası, varış noktaları, ücretler, koşullar ve yolculuğun riskleri hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Çoğunluk, uluslararası sınırları geçebilmek için kaçakçıların hizmetine ihtiyaç

1 Raporun tamamına [buradan](#) erişebilirsiniz.

2 MMC'nin Karma Göç İzleme Mekanizması Girişimi (4Mi) tarafından yürütülen bir anket, aşağıdaki konularda çok çeşitli sorular yönelmiştir: göçün itici güçleri; karar verme; demografik veriler; göç yolları hakkında bilgi; koruma olayları; kaçakçıların kullanımı ve göç yolculuklarının finansmanı; bilgiye ulaşma; yardım ve hizmetlere erişim; beklentiler ve Türkiye'de karşılaşılan zorluklar. 4Mi, Karma Göç Merkezi'nin en iyi veri toplama sistemidir, bilgi boşluklarını doldurmaya yardımcı olan yenilikçi bir yaklaşımdır ve karma göçmen hareketlerin doğası ve hareket halindeki mülteci ve göçmenler için koruma risklerine ilişkin politika ve yanıtlara girdi sağlar.

3 Odak Grup Görüşmeleri, Derinlemesine görüşmeler ve Kilit Bilgilendirici Görüşmeler, ankete ek olarak katılımcıların göç nedenleri ve deneyimleri, Türkiye'deki mevcut yaşam durumları ve geleceğe yönelik istekleri hakkındaki genel görüş ve algılarını yansıtmak için kullanıldı. Katılımcılar barınma, çalışma koşulları, eğitime erişim, sağlık ve sosyal hizmetler ve ev sahibi topluluklarla ilişkiler hakkında ayrıntılı bilgiler verdiler.

duymuştur. Ağırıklı olarak yaya olarak gidilen dağlı yollarda zorlu hava koşulları ve fiziksel şartlara dair problemlerle beraber, Afgan görüşmeciler seyahatleri boyunca ölüm tehlikesi, başkalarının ölümüne şahit olmak, fiziksel şiddet ve aile üyelerinden ayrı kalmak gibi tehlikelere maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bunlara rağmen, genel kanı, kaçakçıların bu tehlikelere yönelik hiçbir önlem almadığı ve göçmenlerin iyiliğini umursamadıkları şeklindedir, hatta görüşmecilerin %70'i bu tehlikelerin ve şiddetin faillerinin kaçakçılar olduğunu belirtmiştir. On görüşmeciden dokuzu yolculuk süresince en temel ihtiyaçlarını karşılamakta yardıma gereksinim duyduğunu ancak bunun çoğu zaman karşılanmadığını ortaya koymuştur. Ancak bütün bu tehlike ve zorluklara rağmen, çoğunluk yolculuklarına devam edip tamamlamak konusunda emin olduklarının altını çizmiştir.

Görüşmeciler, Türkiye'ye geldikten sonra korunma, sağlık, eğitim, iş bulma ve barınma gibi temel yaşam koşullarına dair birçok alanda deneyimledikleri zorlukları dile getirmiştir. Kısıtlanan seyahat özgürlüğü, sınır dışı edilme tehlikesi, kayıtlı istihdam, dil engeli ve yasal hak ve sorumluluklara dair bilgi eksikliği en sık ifade edilen sorunlar olmuştur. Görüşmecilerin üçte ikisinden fazlası sığınmacı veya mülteci olarak sahip oldukları haklar hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir. Ek olarak, çoğunluk ne kamu kuruluşlarından ne de sivil toplum kuruluşlarından yeterli yardım almadıklarını ifade etmiştir.

Nitel veriler, Afgan göçmen ve mültecilere kalıcı ikamet ve resmi istihdam sunulduğu takdirde, göçe devam etme eğilimlerinin azalacağını ortaya koymaktadır. Eğer bu şartlar sağlanmazsa ve uzun vadeli çözümler geliştirilemez ise, Afgan göçmen ve mültecilerin nihai varış noktaları daima belirsiz kalacaktır.

Uluslararası topluluk:

- Büyük ancak oldukça hassas olan ve ihmal edilen bir grup olan Afgan göçmen ve mültecilere özellikle vurgu yaparak, Güvenli, Düzenli ve Kurallı Göç için Küresel Pakt'ı (GCM) kapsamında ortaya konan hedefleri uygulamaya koymalı ve bunlara uymalıdır.
- Türkiye Hükümeti ile birlikte, Afgan mültecilerin sığınma hakları hakkında başvuru süreci boyunca rehberlik ederek ve Türkiye'de kayıtlı olmama riskinin doğrudan bilgilendirilmesi de dahil olmak üzere, bilgilerin yayılımı ve iltica hakları konusunda farkındalığın artırılması çabalarını artırmalıdır.
- Göçmen ve mülteci desteği için sağlanan fonların ayrımcılık yapmadığından ve statü temelli olmadığından emin olunması ve Afgan mültecilere ve göçmenlere ve diğer uyruklardan olanlara etkili bir şekilde fayda sağlamalıdır.

Uluslararası ve ulusal STK'lar:

- Temsili örneklerle yoluyla göçmenlerin ve mültecilerin ihtiyaç değerlendirmelerini yapmak; değerlendirilen ihtiyaçlar hakkında yetkilileri bilgilendirmek; STK'ların sorumluluklarına getirilen kısıtlamaların kaldırılmasını savunmak ve kanıtla dayalı bir yanıt uygulamalıdır.
- Mültecilere ve göçmenlere yönelik korunma, temel ihtiyaçlar, sağlık, barınma, eğitim ve istihdama daha iyi erişim sağlamalıdır. Önerilen müdahalelere öncelik verilmelidir:
 - Uyruklarına bakılmaksızın mülteci ve göçmenlerin korunmasını savunmak;
 - Her düzeyde kamu hizmeti sağlayıcılarının yanı sıra yerel STK'ların ve sivil toplum kuruluşlarının kapasitesinin güçlendirilmesi;
 - Tüm sektörlerde ve tüm yaş grupları için çeviri hizmetleri ve/veya dil kursları vererek dil engellerini aşmak;
 - Göçmenlerin ve mültecilerin ulusal ve uluslararası sığınma süreçleri ve ilgili mevzuat hakkındaki güncel ve doğru bilgilere erişimini kolaylaştırmak;
 - İşgücü piyasasına erişimi iyileştirmek için mesleki eğitim ve ekonomik geçim olanaklarının genişletilmesi;
 - Göçmenlerin ve mültecilerin stres ve travmalarıyla başa çıkmalarına yardımcı olmak için özel yardım ve psikososyal destek hizmetlerinin desteklenmesi;
 - Yerel yönetimler, ev sahibi topluluklar, mülteciler ve göçmenler arasında kültürler arası diyalog ve işbirliğinin kolaylaştırılması.

Türk yetkili mercileri:

- Kayıtlı olmayan mültecilere ve göçmenlere yasal yardım sağlamak için personel kapasitesini artırmalı, yerel ve uluslararası STK'ları destekleyerek sığınma başvurusu prosedürlerindeki engelleri ve gecikmeleri aşmaya öncelik vermelidir.
- Özellikle yerel ve idari birimlerde olmak üzere, birebir etkileşimlerin en kritik olduğu sağlık ve eğitim gibi alanlarda, dil becerileri ve iletişim gibi ilgili konularda yeterli kapasiteye sahip personel alımları konusunda yapılan yatırımları arttırmalıdır.
- İlgili kamu kurum ve hizmetleri ile koordinasyonu ve iletişimi kolaylaştıran özel bilgi masaları aracılığıyla, Türkiye'de iltica hakları ve mevzuatı hakkında yeni gelenlere (kayıtlı olmama riskleri dahil) bilgi sağlamalıdır.